

A helyesírási osztag

Egyszer egy tanár gyönyörűt álmodott.

*

Az iskola igazgatója akkor végre magához hívatta az irodalomszakost.

— *Tud-e arról, hogy pedagógiai baklövése, a helyesírási osztag, a mai napon is több botrányt kavart?*

— *Engem azok a botrányok nem érdekelnek. Én csak azt tudom, hogy életem legcsodálatosabb teljesítménye ez az osztag... Bár talán nem is az én érdemem, hogy kialakult.*

— *A világ legcsodálatosabb pedagógiai baklövését követte el.*

— *Mi volt az én szerepem? ...Az egyik tanuló óra előtt újsággal a kezében hadonászott, és mutogatta a cikkekben a helyesírási hibákat... Ez indította el az egészet. Igaz, én adtam annak a tanulónak két tízest, de a következményekre nem is gondoltam... Másnap már tízen jöttek fel újsággal. Ezeknek nem adtam tízest. A következő napokon mégis jöttek. Önmaguktól vadultak rá a helyesírási hibákra... Muszáj volt a legvadabbakból megalakitonom a helyesírási osztagot, különben elment volna a tekintélyem. Minden osztályból bevettem az osztagba vagy öt tanulót. Az ötödikesekből többet bevehettem, s ez nagyon elgondolkoztató. Ez azt is jelenti, hogy a hatodikosok már fásultabbak... Az osztag azóta olyan lett, hogy öröm rá gondolni. Ellenőrzi a környék helyesírását. Az osztag szolgálatosa velem jár nyelvtan órára. Ez ünnep számára. Ő veszi észre a helyesírási hibákat. Megtörténik, hogy ötödikes a szolgálatos, és nyolcadikba viszem be, úgy áll a nyolcadikosok előtt, mint a vizsgálóbíró... És, nagyon érdekes, senki nem mondta nekik, de karbatett kézzel, tehát nagy önbizalommal állnak az osztályok előtt az én szolgálatosaim... Persze figyelembe kell venni, hogy megküzdöttek ezért a biztonságért: legalább négy-öt órát tanultak naponta helyesírást... És még valami, ami szintén nagyon érdekes és csodálatra méltó: képtelen vagyok rávenni őket, hogy a helyesírási hibát elkövetőnek megmagyarázzák a helyesírást. Annyira megvetik őket a hibák miatt, hogy megaláznak érzik a magyarázatot. Nyolcadikban az utas szót hosszú ú-val írta valaki a táblára... Azon mosolygok, hogy a helyesírási osztagomról lévén szó, másképp kellene fogalmaznom: valaki hosszú ú-val merte felírni az utas szót a táblára... Az ötödikes szolgálatos jelzi a hibát, arcán megvetés, s én felszólítom, magyarázza meg, hogyan lenne helyesen, de csak annyit tudok elérni, hogy fogai közül kiszúri: „s“, ahelyett, hogy szépen megmagyarázná, hogy az út ú-ja*

hosszú, de az „s” képző megrövidítette... Ilyen csodálatos dolgok vannak! S mióta az iskola ötven tanulójának, a helyesírási osztag tagjainak, jobban fáj a helyesírási hiba, mint bármi más: ütés, kedvenc tárgy elvesztése, rossz jegy, azóta a környék feliratain, minden falújságokban és mindenben és mindenben ki van javítva a helyesírási hiba. Az osztag rövid időn belül teljesen meg fogja szüntetni a helyesírási hibákat, mert nem lesz könnyű annak az élete, aki helyesírási hibákat követ el...

— Ezt vettük is észre — szólt közbe az igazgató. — Van-e tudomása arról, hogy osztagának tagjai a tanárok leveleiben is ellenőrzik a helyesírást?

— Hallottam róla.

— És intézkedett?

— Az osztag, úgy látszik, el fogja érni, hogy a tanárok is megtanuljanak helyesen írni.

— S a mai botrányok! A VI.-ban a földrajz órát nem lehetett folytatni, mert a tanárnő szünetében helytelenül írt egy szót a táblára. Annak a nyomorult osztagnak a tagjai letették a ceruzát, nem voltak hajlandók jegyezni többet, és pimaszul mosolyogni kezdtek a tanárnőjükre, ennyi kellett a többieknek, ők is... A tanárnő sírva rohant hozzám. A hetedikben a fizika magyarázatot kellett félbeszakítani ugyancsak egy semmi helyesírási hiba miatt. És ami a legsúlyosabb. Soós tanár egy gyerekkel írásbeli üzenetet küldött nekem. Az üzenet meg is érkezett, de a papíron pirossal alá voltak húzva a helyesírási hibák. A maga osztagának egyik tagja követte el azt a példátlan szemtelenséget. Mit szólna hozzá, ha azt a tanulót kicsapnák?

— Tiltakoznám.

— Tiltakoznék? Azellen nem tiltakozik, hogy oda jutottunk, hogy tanuló húzza alá pirossal a tanár írását?

— A tanár tanuljon meg helyesen írni.

— Nem lehet már tiszta szívvel tanítani ebben az iskolában. A tanárok szinte rettegnek. Nem a tantárgyaikkal kell már törődjének, hanem azzal, hogy véletlenül el ne kövessenek egy helyesírási hibát. Annak a szerencsétlen osztagnak a tagjai csak jelt adnak, és néhány pillanat múlva az egész osztály karba tett kézzel ül, és gúnyosan néz a tanárra... Mint a mai napon két alkalommal is.

— A megoldás az, hogy minden tanár megtanuljon helyesen írni. Hát vegye már észre minden tanár, hogy ezek előtt a gyerekek előtt bünténynek számít a helyesírási hiba. Valaki helyesírási hibát követ el, az előttük legalább annyi, mintha lopna... Hát nem csodálatos ez? Az iskola számára az egyetlen megoldás, hogy a tanárok rávessék magukat a helyesíráásra... Nem csodálatos ez is? Én vállalom, hogy hat hét alatt mindenkit megtanítok helyesen írni. Naponta öt órán át fogjuk a helyesírást gyakorolni.

— Hát nem érti meg, nem az a baj, hogy a tanároknak meg kell tanulni helyesen írni, én is szeretném, ha mindenki helyesen írna, az a nagy baj, hogy a tanulók egy csoportja mondhatni szervezeten ellenőrzi a tanárokat... Vegye már észre, hogy azok a tanárok is rettegnek órára bemenni, akik tudnak helyesen írni.

— Én például nem rettegek.

— Maga nem, mert maga indította el őket, maga az atyaistenilk.

— Senki se fog rettegni, ha majd hibátlanul ír.

— De. Az ellenőrző szemektől. A prédára leső szemektől. Hát gondolkozzon már el ezen normálisan. A földrajztanárnak ne az legyen elsődleges,

hogy szépen tanítsa a földrajzot, hanem az, hogy minél kevesebb szót írjon a táblára, hogy kevesebb esélye legyen a lebukásra? Hát gondolkozzék már el végre mindenféle szempontból azon az osztágon.

Az irodalomszakos másnapig gondolkozott.

— Azt hiszem, igaza van — mondta az igazgatónak.

— Végre... Hát intézkedjen, oszlassa fel az osztágot.

— Csodálatos valami az az osztág!

— Az előbb még igazat adott nekem.

— Most is igazat adok. De azért csodálatos!

— Valahogy fokozatosan, ahogy tudja, szüntesse be.

— Gondolkozni fogok.

— Ha nem szünteti be, az iskola kikészül.

— Tudom. Most már tudom.

— Hamarabb is rájöhetett volna erre.

— De nem tudom, hogyan lehetne beszüntetni. Egyre többen akarnak tagjai lenni a helyesírási osztagnak.

— Gondolkozzék. Közösen gondolkozzunk. Tantestületi gyűlésen is megtárgyaljuk. Ha akarja, ne tartsa meg az órát, most csak ezzel foglalkozzék.

Tantestületi gyűlésen is megtárgyalták.

Aztán az irodalomszakos, az igazgató és mindenki több héten át töprengett... Az irodalomszakos a legtöbbit, szinte szünet nélkül, aludni is csak egy-két órát aludt naponta, mert őt hajtotta a lelkiismeretfurdalás.

Végre az irodalomszakos rájött, hogy nincs megoldás: a helyesírás örülete uralkodik az iskolán, és nincs visszalépés... Bármit csinálhatnak, nincs visszalépés, a helyesírás uralkodni fog...

És ujjongani kezdett.

Kocsis István

Műemlékek — napirenden

Szemtanúi vagyunk egy új világjelenségnek: a műemlékek az ember érdeklődésének homlokterébe kerültek. Nemcsak a szakemberek érdeklődnek irántuk, hanem általában mindenki. Jóllehet a műemlékeket bemutató szakirodalom kevesek számára készül, jelentősége mégis számottevő mindazok részére, akik mélyebben érdeklődnek, vagy valamilyen vonatkozásban érdekeltek. A szakirodalomra támaszkodik a közönség széles köreihez eljutó népszerűsítő, kalauz-jellegű kiadványok egész sora. Felbecsülhetetlen az a szolgálat, amit e kiadványok a műemlékek megismertetéséért tesznek. Gondolok itt hazai vonatkozásban a Monumentele patriei noastre sorozatra, mely tudományos megalapozottsággal, művészi igényvel ismerteti egy város vagy vidék műemlékeit. Hasonlóan értékesek a Meridiane-kiadó szépen illusztrált műemlék-füzetei.

A legszélesebb rétegekig „eljutnak” a műemlékek a sajtó, rádió, televízió, film útján is. Irodalmi, művészeti folyóiratok, a napilapok folyamatosan közölnek ezzel kapcsolatos, képekkel illusztrált írásokat. Különösen évfordulós alkalmakkor. Elég az ötszázéves putnai kolostorról való megemlékezésekre utalnom. Feltárások, restaurálások alkalmával a sajtó azonnal hírt

ad a műemlékekről. Az Abu Szimbel-i sziklatemplomnak az asszuáni gát építésével szükségessé vált átköltöztetését az egész világon figyelemmel kísérték.

Természetes, hogy a legszebb fénykép, reprodukció sem ér fel a műemlék valóságos látásával. Maradandó élményt a helyszínen való megtekintés adhat. E jogos igény kielégítésére is bőséggel vannak szervezett formák. A mozdítható művészeti emlékházak nagy része múzeumokban, emlékházakban található. A történelmi emlékeket, a műemlék-épületeket vagy romokat, gyakran a régészeti ásatások anyagát is a helyszínen lehet megtekinteni. A turisztikai hivatalok statisztikája messzemenően igazolja hazai és világviszonylatban a műemlékek iránt megnyilvánuló fokozott érdeklődést. A ma embere a saját faluja műemlékétől a kínai Nagy Falig s az egyiptomi piramisokig végigpásztázhatja az emberi kultúra nevezetes emlékeit. De nagy hiba volna, ha nem a saját emlékeinket ismernők meg először. Illendő dolog helységünk és környéke műemlékeinek ismeretével indulni távoli műemlékek megismerése felé.

Dávid László rajza

Lakóhelyem, Segesvár gazdag műemlék-anyagban, s művészettörténeti érdeklődésem következtében sokszor van alkalmam másoknak műemlékeket mutogatni. Az irántuk megnyilvánuló érdeklődés sokrétűségéről ezért legyen szabad saját tapasztalataim alapján egy-két szót mondanom. A szakembereket, építészeket, művészettörténészeket nyilván szak-szemponatok vezetik, a műemléket kutatásuk tárgyának tekintik, azonnal elhelyezik az ismert emlékházakban stílus, kor, művészeti érték szempontjából. Tisztán látják az emlék értékét s más emlékek ismeretében megfigyelik a jellegzetességeket, az épület tér- és formaképzését, a tömegek arányait, harmóniáját, a korabeli technikai megoldásokat. A nem szakmabeli értelmiségiek intellektuális érdeklődéssel közelítik meg a műemlékeket: azt keresik benne, ami új, másutt nem látható, s művelődéstörténeti vonatkozásban

értékelik, mint szellemi alkotást, mögéje néznek és észreveszik az embert, aki létrehozta. Az alapfokú iskolázottságúaknál a tudásvágy a döntő, megismerése és megértése a kornak, művészetnek, amelyben fogant. Történeti eseményekhez, személyekhez igyekeznek kötni új élményüket, mely akkor lesz maradandó, ha megértik, hogy történetileg, szellemileg nekik is közülük van a műemlékhez. Néha ott bujkál a szemlélőkben az a gondolat is, hogy majd elmondhajták, hol jártak, mit láttak („Nézze, ezzel a kezemmel súroltam meg a Kreml falát!"). Az iskolás korúaknál döntő a kíváncsiság, a mindent tudni vágyás. Az új élményt az iskolában szerzett ismer-

retekhez kapcsolják. Technikai kérdések is érdeklik őket, az épületek hajdani funkciói, a bennük folyt élet. Megfigyelhető jelenség a gyermeki képzetet mindent megelevenítő, meglelkesítő romantikája. A kisdiák rögtön szereplőnek érzi magát, hősnak, ostromlőként mássza meg a várfalakat, s a lőrésen úgy tekint ki, mint győztes hadvezér.

Az érdeklődést meghatározza a műemlék jellege, értéke, az általa hordozott szellemi tartalom, de ugyanígy az egyén beállítottsága is. Nem titok az sem, hogy negatív példákat is tapasztalhatunk, felületes érdeklődést, érdektelenségeket, a lényegest észre nem vevő leszólást („A miénk nagyobb!“). Utalni szeretnék arra is, hogyan tükröződik a műemlékek iránti érdeklődés a művészetben, irodalomban. Nem törekedhetünk teljességre, csak bepillantunk erre a területre. Petőfi Vajdahunyadon című verséből idézünk:

Fogadjatok be, ti dicső falak,
Fogadj magadba, híres ősi vár!
Légy üdvözölve... hol a hős lakott,
A költő ottan lelkesedve jár.

Aranyt és Petőfit is írásra ihlette a szalontai Csonka-torony. Eminescu Egyiptom címmel írt versében Memphisz ódon építményeinek monumentalitását is megéneklei. Ady egy öreg harangot a maga hangjaként szólaltat meg (Rákóczi vén harangja). Csontváry hatalmas méretű képen festette meg a taorminai görög színház romjait. Muszorgszkij egy kiállítás képeire szimfonikus költeményt szerzett. Victor Hugót a párizsi Notre Dame regényírásra készítette. Aki olvassa, olthatatlan kíváncsiságai akarja látni a dómot. Az irodalom tolmácsolásában megismert műemlékek iránt fokozottabb az érdeklődés. Van-e olyan gyermek, aki Manole mester vagy Kőműves Kelemenné balladáját hallva ne lenne kíváncsi Déva várára?

A műemlék az irodalom és művészet számára emlék-anyag és új élmény-anyag. Mint emlék-anyag az alkotó szülőföldje, otthona gyermekkori emlékeivel kapcsolatos (Páskándi Géza: Városom emléke, Soó Zöld Margit Emlékezés, grafika). Máskor mint környezet (Dési Incze János városképei, Plugor Sándor: Brassó, grafika). A műemlékek a hozzájuk kapcsolódó történelmi, kulturális eseményekkel együtt jelentkeznek Balogh Edgárnak a kolozsvári volt Farkas utcáról szóló írásában. A hazai és külföldi utazások alkalmával szerzett élmények között tekintélyes hely jut a műemlékeknek (Szász János: Prágai kaland, Ligia Macovei és Gy. Szabó Béla kínai útjainak élményeiből, Deák Ferenc és Paulovics László lengyelországi, Erdős I. Pál párizsi útjainak emlékeiből fogant képei). Őszinte melegséggel vall régen látott helyeken szerzett új élményeiről Csehi Gyula Városok kövei — városok szelleme című írásában. A. E. Baconsky Putna alatt című verse az ötszázéves kolostornak, az onnan kisugárzó kultúrának állít irodalmi emléket.

Mivel gazdagitanak bennünket a műemlékek? Egyik „hasznuk“ az ismeretekben való gyarapodás. A műemlékek világa: élő történelem. Megelevenednek a múlt napjai, s mindez erősen hat a történelmi tudat alakulására. Említésre méltó az esztétikai élmény is. Hogy erre milyen szükség van, nem kell bizonyítgatnunk. A műemlékek elmúlt korok művészetét elevenítik fel, s ez állandó hatással van a jelen művészetére Gondoljunk a népművészet, az antik és klasszikus művészet hatására a klasszicizáló, romantikus vagy neoprimitív művészeti irányokra. Gondoljunk ugyanekkor arra is, hogy a különféle kultúrák megismerése elősegíti a megértést és kölcsönös tiszteletet is a népek között.

Dávid László

Elfeledett kritikai szabályokról

Holtbiztos, hogy nem nézem meg a filmet, ha előzőleg valaki buzgón tájékoztat a „rövid tartalmáról”, s igencsak nehezen szánom rá magam az olvasásra, ha fantáziátlan kommentár ajánlgatja, savától-borsától megfosztva, a regényt.

Hányszorosára duzzad bosszúságunk, ha mindezt a „szakértelem” szent útlevelével menesztett kritikákban leljük föl. S elsősorban vidéki napilapok nagy „hatósugarú” művelődési rovatának tallózása közben. Mintha olvasóik nem érdemelnének megbízható mérlegelést, mintha a „népszerűsítő profil” nem föltételezne magas fokú képzettséget! A régi napilapokból kinőtt írói, kritikai hagyományokra hivatkozunk, úgy hiszem, fölösleges. Kevésbé fölösleges talán elemlegetni azt a kétféle magatartást, melyeknek gyakori randevújából a Tajgetoszról ledobandó kritikák születnek: Szerkesztőség (magában, mintegy leszögezve): — Napilap vagyunk, túlzott igényesség volna magasabb mércét állítani; Cikkíró: — Miért ne, hisz ezt is elfogadják...

Pedig Cikkíró okoskodása visszájára fordul — hiába fogadja el jobb híján a szerkesztőség, hiába szedi ki a nyomda, gurul érte a tiszteletdíj: az olvasó megérzi, hogy az írás nem érte, nem neki született... S bajosan olvas el újabb cikket, ha ugyanaz a kéz szignálja.

Néha a közhelyet sem árt ismételni: hiába „tartja magát” egyik-másik rovat színes, szakavatott írásokkal (többnyire a filmbírálat), ha annál szegényesebb a többi művészet kommentára. Pedig a közönség jókora rétege tájékozódik a napilapok nyomán, s hozzáértést vár a bírátólól.

De milyen kétes olykor az a szakértelem! Néhány ellesett kritikai séma tótágast álló gondolatmenettel, hézagos tárgyi tudás, melyet tulajdonosa nagyképp vállveregetéssel ellensúlyoz. A képzettséggel többnyire fordított arányban áll a fölényesség (nem a jó értelemben vett biztos ítélet!). Mert csakis a gyatra tudáshátvéddel „írásba lendülők” merészelnék sívöltő szentenciákat lövöldözni. (Tisztelet a tájékozottan érvelő, szellemes-jogosan vagdalkozó kritikusoknak!) Kontár tollforgatók itt is, amott is akadnak. S ahogy a fűzfapóéták szaporulata nem csökken évezredek óta, kritikus-pályatársaikkal, úgy látzik, szintén számolnunk kell... De szóhoz juttatni őket egyre kevésbé van okunk. Nemcsak az irodalom, de a közönség „védelmében” is. A művek megkedveltetése, terjesztése helyett tán épp lankasztják az érdeklődést.

Útját állni — akarva, nem akarva — az irodalom tömeges „felszívódásának” olyan luxus, melyet legkevesbé napilapjaink szerkesztőségei engedhetnek meg maguknak.

Országosan vitatják mostanság a kritika gondjait, követelményeit. Többen is leszögezték kritériumként a képzettséget, tájékozottságot, elvszerűséget és tárgyilagosságot; szóltak alkotó jellegéről, hatékonyságáról; megpendítették halkán (sajnos, alig hallhatóan) a nyelvi gondosságot — csak épp az olvasmányosságról feledkezik meg valamennyi. Holott egyetlen cikk sem lehet híjával az egyéni stílusnak, színnek, hangulatnak. Márcsak amiatt sem,

mert a laposan-szárazon „ledarált“ bírálókat szinte automatikusan kapcsolja ki figyelmünket.

A szönyegre terített mű elemzésén kívül a kritikusnak szem előtt kell tartania a közönségnevelést, az izlés tapintatos csiszolását-nyesegetését. S ha a szaklapok olykor megengedhetik maguknak a kollégák szűk körének szánt szára esztétizálást, a napilapbeli kritikának annál szívesebben, olvasmánysabbban kell megéreztetnie a mű légkörét az olvasóval, a tömény és elvont gondolatok feloldása végett. Ne vonakodjék a napilap kritikusa az érzelmi állásfoglalástól: élményszerűség, szenvedély liktessen valamennyi sora mögött. Az Anatole France-i szállóige szerint „a mű társaságában átélt élményekkel“ csípje fölön az olvasó figyelmét. S írás közben ne feledkezzék meg arról, hogy legszebb türelmetlenségünk — az unalom gyűlölete. Enélkül rangját veszti a nemesebb gondolat is.

Metz Katalin

„Szür-naturalizmus“ a láthatáron?

1965-ben, amikor a budapesti Műcsarnokban megnyílt az ünnepi jellegű, X. Magyar Képzőművészeti Kiállítás, javában zajlott a vita Csernus Tibor értékelése körül. Mellékvágány vagy járható út? — tették fel többen az egyelőre szóbeli kérdést, és aligha gondoltak arra, hogy az elkövetkező évek magyar képzőművészeti életének egyik akut problémájára tapintottak rá.

A Nádas címmel kiállított Csernus-vászon úgy maradt meg emlékezetemben, mint a hagyományos, tónusokkal, valörökkel dolgozó, az ecsetkezelés eleganciájára és szabatoságára gondosan ügyelő festőtechnikát — ha úgy tetszik — kissé agresszíven elutasító, a burjánzó mocsári vegetációt keményen, szálkásan leképező munka. A festőt szemmel láthatóan nem a pusztán technikai célzatú problémázás vezette erre az útra. Noha Balaton-parti tája, a nádasból a víztükörbe ugró stéggel és a napozó figurákkal, témáját tekintve nem sokban különbözött a szokványos tájképektől, légkörében volt valami különös fülledt telítettség, amit nem tudhattam be vihar előtti feszültségnek vagy bármilyen más atmoszférikus-hangulati tényezőnek. A festő a kép tanúsága szerint meg sem próbált azonosulni a természettel, a tájból csak motívumokat emelt ki, a nádas egyszerűen ürügy volt számára saját belső feszültségeinek kifejezéséhez. Hasonló magatartás nyomait fedeztem fel Kóka Ferenc ugyanekkor kiállított Virágbolt című festményén.

Csernus-képet azóta sem láttam. Nevével az Új Írás 1966. évi 11. számában, Pernecky Géza tanulmányában találkoztam ismét, s megtudtam, hogy egy ideje Párizsban dolgozik, a stílus azonban, melynek egyik első reprezentánsa volt, közben elterjedt olyannyira, hogy Pernecky már A magyar „szür-naturalizmus“ problémája címmel írhatott átfogó jellegű tanulmányt a kezdetben Csernus-körnek nevezett festők csoportjáról. Nem szándéksom részletesen kitérni a rendkívül érdekes tanulmány részleteire. Hogy mégis szóba hoztam, az azért van, mert néhány hónappal ezelőtt, a kortárs magyar képzőművészet Bukarestben megrendezett kiállításán láttam két Kóka-kompozí-

ciót és ezek szomszédságában az irányzat Pernecczytól legtöbbszörre becsült mai képviselőjének, Lakner Lászlónak három képét.

Akárcsak megelőzően a X. Magyar Képzőművészeti Kiállítás esetében, ezúttal is minden általános értékeléstől függetlenül mint jelenséget szakítom ki a gyűjteményből az említett munkákat és különösen Lakner festményeit, annál indokoltabban, mert a szürrealizmus bizonyos válfaja minálunk is érezteti hatását.

Lakner László és Kóka Ferenc képein nyilvánvalóvá vált, hogy a meder, melyben sodródnak, közös, s egyben széles és szerteágazó. Mindkettőjükre vonatkozóan helyes a Pernecczytól javasolt „szür-naturalista” jelző alkalmazása, mely kifejezi rokonulásukat a szürrealizmushoz, de valamelyes különállásukat is hangsúlyozza. Nem szeretném érvként citálni a képcímeket, mégsem kerülhetem el ezegyszer leírásukat a festői magatartást jellemző adatként. Így Kóka címei: Monofólia, Éjszakai táj, — és Lakneréi: Kivégzés, Tanulmány a la Rembrandt, Szőkevény.

Kóka Ferenc táj-vízióinak fantasztikuma a részletek túláradó, néhol virtuóz földüstítéséből, a reális kép egyes összefüggéseinek önkényes felforgatásából, egyhelyütt pedig egy női akl váratlan-bizarr bekomponálásából származik. Vagyis: „valóságföltöltisége” nonkonformizmusból, alkati szükségletként felfakadt látomásból táplálkozik. Az effajta lázongásból születtek már remekművek (Max Ernst némely képe például), igaz, jó néhány évtizeddel ezelőtt, csak hogy míg amazok a konvenciók elleni általános tiltakozás jegyében jöttek létre, addig Kóka mindössze a naturalista felfogás kényszere ellen lép fel, ami időszerű lehet ugyan a saját vagy akár egész nemzedéke szempontjából, a műtörténet jelene felől nézve azonban menthetetlenül anakronisztikus magatartás. Ez a jelenség minálunk is megfigyelhető, a legfiatalabb nemzedék több tehetséges tagjának munkáin. A szakkritika egyre gyakrabban hangoztatja — és teljes joggal —, hogy kiutat csak az találhat, aki műfaji kérdéseken túli célokat tűz maga elé.

Tájékozódásában és eszközei szerint Lakner László abban különbözik Kókától, hogy valóban céltudatosan fordul az élet és a tárgyi valóság konkrétumaihoz, tehát ha lehet, még „naturalistább”. De nála már nem lehet nélkülözni az idézőjelet a naturalizmus emlegetésekor. Témái könnyen körülírhatók, mondanivalója még a Rembrandt-tanulmányban sem belterjes festői mondanivaló, a modern művészet dilemmáját (beapplikált csomagolóláda-deszkán és annak lenyomatain sablon betűkkel ez olvasható: HOL A FÉNY?) az emberiség nagy útkeresésének visszfényeként tudja kivetíteni. „Festőietlen”, pop art-ra emlékeztető tárgy-beillesztéseit helyenként ragyogó festőtechnikával kivitelezett vásznai nem utasítják vissza mint idegen anyagot. Lakner modernisége nem szorítható le a pop arttal vállalt rokonságra; nem elképeszteni, hanem felrázni akarja nézőjét. Ismét Pernecczy állítása jut eszembe, mely szerint Lakner sikeresen törte át a „szür-naturalista” irányzatot kísérő belterjes provincializmus kereteit. Nem állítom, hogy a „szür-naturalista” vagy a szürrealista felfogás kibontakoztatásának ez az igazi útja. Annyi azonban kétségtelen, hogy Lakner Lászlóban a szomszéd ország fiatal festőnemzedékének egyik nagy ígéretét ismerhettük meg.

Mezei József